

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐ ԱՅԼՆ

ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի մուտքը արգելուած չէ, ամբողջ 12րդ շրջանի (96 օգոստոս. — 97 մայիս) բաժնորդագրին է 20 Փր. կանխիկ:

Կարելի է նաև բաժնորդագրուիլ քանի ամսի համար որ ուզուի, ամեն մէկ ամսականը 2 1/2 Փր. հաշուելով և 1897 մայիս ամսէն առաջին շաբաթը ապամանով:

Նամակ և ծրար պէտք է զգուշ հետեւել հասցեով. M. PORTOUKALIAN, Rédacteur du journal Armenia. MARSEILLE (France):

ԺՐ ՅԱՐԻ ԹԻԻ 9

1896 ՕԳՈՍՏՈՍ 29

1896 ՕԳՈՍՏՈՍ 17 (2. Տ.)

ՇԱՐԱՊ

Կը հրատարակուի Ղ. և Շրթ. օրեր:

ՊԵՏԱԿԱՆ

Վարձագրութեանը, եթէ հարկ համարի, համապատասխան և ամ խառնուր միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները:

Վարձագրութեանը կը հրատարակուի իրեն հարկէն և փրանսերը յետոյ:

Les annonces, en français et en arménien, sont reçues aux bureaux de la Rédaction (Allées de Meilhan, 44.)

ԲԱՅՈՒԱԾ Է ԲԱԺՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

“ԱՐՄԵՆԻԱ”

ԺՐ ՇՐՋԱՆԻՆ

(1896 ՕԳՈՍՏՈՍ — 97 ՄԱՅԻՍ)

12րդ շրջանը կը սկսի 1896 օգոստոս ամսի 1էն և կը տևէ մինչև 1897ի մայիս ամսի 31ը:

Ամեն տեղի համար ուր այս լրագրի ազատութեն մասին արգելուած չէ, ամբողջ շրջանի բաժնորդագրին է 20 Փրանդ որ անկողնայինը կը հաշուի:

Իսկ անոնք որ բաժնորդ չեն դրուիր ամբողջ շրջանին համար, ամսական 2 1/2 Փրանդ հաշուելով կը բաժնորդագրուին:

Թէ՛ օգոստոս ամսէն, թէ՛ սեպտեմբերէն և թէ՛ նոյեմբերէն սկսելով բաժնորդ կը զննուի հաւատարմութեանը 20 Փրանդ վճարել մինչև 1897 մայիսի վերջը:

« Բաժնիկի Օժանդակները » իրենց ստացած թիւերէն զատ՝ որի բաժնորդագրին 20 Փրանդ է, ուրիշները համար քանի թիւերով որ ուզեն, իրենց Օժանդակները լրագրի ծրարին մէջ գրուելով և առանց արիւշ հասցէ մը վրան գրուելու կը զրկուին, ամբողջ շրջանին համար 10 Փրանդ և կամ ամսական մէկ Փրանդ բաժնորդագրին հաշուելով:

« Բաժնիկի Օժանդակները » կանխադրելով կը գրուի ցանկացողներին:

ՅԱՂՔԱԿԱՆ ԶՈՍԱՆՔԸ ԴԵՊՈ ԱՄԵՐԻԿԱ

Կատարածների հետեւանքով հայ բնիկներն պարբերաբար դէպի օտարութիւն մեկնողների ծայրը այտակ սկսած է երեւալ. խարբերդէն, բալուէն, Տիգրանիքէն և այլն տեղերէ տեղաբանների ականատեսները հետզհետէ կը համարեն հոս թէ՛ օրաստիճան կը վառնալէ հայ ազգի գոյութեանը և հայկական գաղութի գաղթականական այս նոր և ուժգին հոսանք որ հայրենիքը բոլորովին դատարկելու երեւոյթն ունի, այդ մասին մի բան բնիկները գիտար են քանի որ բնութեւ խոսք միայն լինելով, չէ կարող այս բոլորին մոլորութեն հայրենիքին մէջ ապրեցնելու անհրաժեշտ պայմաններն ստեղծել:

Նրանք ամեններն այստեղի վրայ տիրող սոյնորինակ արկածների հետեւանքով յառաջ եկած գաղթականութիւններն իրենց նոր ապրտա վայրի մէջ կրցած են հանդիստ շունչ քաշել և մոռնալ պահ մը հայրենիքի մէջ կրած տառապանքն, քառասուն, Գարնապատան, Նոյեմբեր, Մաճառ տան և այլուր անդալին իշխանութիւնների կողմէն շնորհուած են հայրենի շատ մը գիւրտութիւններ արքերու համար իբր հայ մարտիրոջ, արուած են իրենց հայր մշակելու համար, չոր հոսած են իրենց լու միջոցներ վաճառելու:

Ուղեւորութիւնը յառաջ տանելու համար և մինչև իսկ ցեղային տիրուրը պահել սերունդէ սերունդ, Պէտք է առնել թէ ներկայ գաղթականական շարժումն օտարութեան մէջ շունչ իր շուրջ այդ միւլթարական հանդաժարքներն, հայրենիքէն դուրս իր առաջին քայլը զինքի կորուստ կը տան թէ՛ հոգիով և թէ՛ մարմնով, թէ՛ իբր հայ և թէ՛ իբր մարդ, մանաւանդ այստեղ մեծ թիւով:

Հայ մարդը սաք կոխելով այս նոր աշխարհին մէջ — մանաւանդ այդ մեծ հայ մարդը — պարտքերի տակ ճշտած, ոչ իր հայ լեզուն և ոչ իր արդէն գիտցած արհեստն ունի, նա իրեն համար կարեւոր ուժիւն ունի, նա իսկոյն կենիւ արկուի մի նոր կեանքի, առանց տեղային ժողովուրդէն մի առանձին շնորհք վայելելու, եթէ չառնէր թէ հետզհետէ նորա տանելութեանը կարծանալով, միգրէն հազար ճորով հազիւ կը կարողանայ նախ հանգստի վրայ կեցող գաղթականական յանձն խմբի հարցաքննութիւններէ պրծիլ և մեծ թիւով մէջ ապրելու չ'որհը վայելել, պէտք է երկուստեք, քաջապաղ լինել, մի քիչ ալ ըստակ և առիւն դատ իր ազրուտը այտեղ երախտաբող մի ազգական ալ ունենալ որպէս զի ազգուսի յետ խրկուելու վտանգէն և տարածների յառաջ մանաւանդ մի խաչակրութիւն կար պիտի դէմ գաղթականաց յանձնախմբի կողմէն օրով շատերն ալ կը խրկուէին այդ տանն, բայց այժմ մի քիչ մանաւանդ թոյլտուութիւն կերելի թէ կայ հայրենի համար, գիտցուելով թէ դոքա իրենց կեանքը աղտակու համար այտեղ կը գիտեն:

Հայ մարդը վերեւ յիշուած այս բովանդանքներն, իրեն հոգածու մի ազգային մարմն ալ չդաներ որուն խնամածութեանը կեցութիւն և որ չէ կրցած մինչև այժմ յառաջ գալ բնական պարճած այլ և այլ աննպաստ պայմանների պատճառով, ուստի նա եթէ մեծաւոր ազգական կամ հայրենակից ունի, անկէ կը խնամուի առաջին մի քանի օրերը, նորա անկողինն մէջ մի քանի չիշէր կրնայ քանալ և նորա շահած օրական հացովը կերակրուիլ: Բայց երբ այտեղի իրեն կարեկցողը հազիւ ինք զինքն ապրեցնելու կարողութիւնն ունի, երկար չկրնար օգնել իւր սիրելի ազգականին մինչև նորեկն

ինք զինք ապրեցնելու մի միջոց կարենայ ձեռք ձգել, այսպէս թշուառը թշուառին վրայ կուգայ:

Այս տեղի հայութիւնը դեռ չէ կարողացած գործաւորական շրջանէն դուրս գալ, գործատէր լինել և կամ ինքնու այն գործ ունենալ որով նորեկները համար գործելու և ապրուստ հայթայթել անմիջական պատասխանաբան մը կարելի որ գոյացնել ուր շատ մը նորեկներ աշխատելով գէթ անմիջական թշուառութենէ զերծ մնային, ուստի նա առիւտուած ինք իր տեղը տեղադրած պիտի մնայ մինչև որ բազմ ունենայ մի օգնողի միջոցով գործ գտանել, բայց դժբաղդութիւնն հոս է որ այս վերջին մի քանի տարիների մէջ երկրին վրայ տիրող ընդհանուր առեւտրական և գործաւորական անկումը յառաջ բերած է շատ մը տեղացի գարճած և չեղած և գործ գիտցող հայ ազգ ըմբեր, առաջ նորեկներին չուտով գործի կը թաղա մտաւայ յոյսի մը հաւանականութիւնն ալ չերելի: Հայ ճաշարանների մէջ կը հանդիպին հիւերի հետ նորեկ հայ անդործների յառաջատ գեւորներն, կարծես թէ կարատայութեւ լուսեւր կենալ հայրենիքի մէջ և ունենալ մեր արդէն վարճուած տառապանքի գրութեանը քան երկարելու իր այս նոր կեանքի բոլորովին անմտնութիւն և հիւժոյ ճշտմունքներն:

Վերջ մ'ալ խորինք այստեղ արդէն գտնուողների ներթափան և բարոյական կեանքի մասին:

Թողլով վաճառական փոքրիկ մասը, որոնք արդէն թիւրքիսէն վաճառական մեկնելով, այտեղ ալ թիւրքիսի հետ կամ այտեղի հետ վաճառականութեանը կը զրազին, նոյնպէս թողլով այտեղ մի մասնագիտութիւն ուսած, բժիշկ, պատուելի և այլն տեղական անհատներն որոնք մի գիրք ունենալով վերջապէս իրենց ապրուստի իրենց մով կարող եղած են հանելու, մնացած ամենատառուր մասը հայ գաղթական, նախկին շատ քիչ բացառութեամբ, գործաւորների մէջ իրենց ապրուստ կը ճաբեն իր գործատու, գործած օրն ստակ ունի և պարտք չէ տալի կարտէ, իսկ հիւանդ եղած ու թըշուառ, առիւն դատ հայ գործատու իբր գործատու իւր արժանապատուութեան զրկուած է, նա գործաւորների մէջ գործատուի համար սահմանուած

յարգանքը չվայելեր, ստորին մի գործի է յայս գործատեղին և ատելի իւր ընկեր տեղացի կամ եւրոպացի գործատրին : Եւրոպացի գործատրին այստեղ գալով, նա արդէն ունի իր ձեռքին մէջ այն արհեստն որին պիտի գիտէ իր ապրուստ ճարելու համար. նա արդէն ունի այստեղ իր հայրենակից գործատէրն, Գերմանացի, Գաղիացի, Անգլիացի և այլն և որուն լեզուն գիտէ. նա արդէն Եւրոպայի մէջ գործաւորը կան միութեան անդամ լինելով, այստեղի միութեանց ալ գիտաւ կը փոխանցուի, ունի այսպիսի շատ մը արդէն ահմանուած գիւրու թիւներ. իսկ Հայը արդէն զրկուած այս ամենքէն որոնք իրեն գործ մը գտնելը գիւրացնող միջոցներ պիտի լինէին, Հային մնացած է մէկ միջոց, այն է անպայման զիջողութիւն կամ զոչողութիւն դէպի գործատէրը, որով գործատէրի աչքին առջեւ մի ստոր արարած կը դառնայ և հոն աշխատող գործաւորին ալ մի ատելի ընկեր : (1)

Սասունի կոտորածէն զինի, Հայերը ուսումնասիրելու հետաքրքրուող օտարներն որոնք Հայը իւր անցեալով և իւր բնավայրին մէջ հետաքննած են անաշուարար, մեծ համակրանքի արժանի գտած են, մասնաւորապէս իր բարոյական կեանքին մէջ, ինչպէս այդ կը հասկցուի օտար մամուլի մէջ ցարգերեւան եկած գրուածներէն, որոնք ըստ մեծի մասին բովանդակեցող եղած են, և Հայերի համար յատուկ հեղի. նախկին գրքերէն : Այս պատճառով, Հայերին դէմ յատկապէս հակակրութեամբ լեցուած հրատարակուող գրութիւններն ալ որոնք ջանացած են Հայի թերութիւնները հրապարակ հանել յոռի գոյներով, չեն կարողացած Հայերը ներկայացնել ինչպէս որ իրենց նպատակն եղած է : Հայի այս հակառակորդներ եթէ ամբիկեան Հայերի բարոյական կեանքին ծանօթ լինէին, գուցէ իրենց ասածները հաստատելու օրինակներ յառաջ պիտի բերէին այս տեղի Հայերի արարքներէն առնելով, թէեւ այս ալ չմոռնանք ըսել որ բուն հայկական կեանքը ներկայացուցնելու համար պէտք է նկատի առնել Հայը Հայաստանի մէջ : Հայը դուրս գալով իւր հայրենիքէն, կարծես թէ նմանապէս դուրս կուգայ իր բարոյական կեանքէն : Ապականուած մի կեանքի զգուշի զիծերն սկսած են և բնիկ մանրիկայի հայ գաղթականութեան մէջ. մասնաւորապէս կը շեշտենք մեր Մասէշուէցի մէջ ապրող Հայերի համար օրպէս զի ատոնք մի քիչ ազդուին և գիտնան թէ ո՞ւր են և ո՞ւր կերթան. ասոնց մէջ մարդասպանութիւն, ինքնասպանութիւն, գողութիւն, արբեցութիւն, խաղամուր

(1) Այժմ զանց կառնենք զբաղի Հայերի գործաւորութեան մէջ բռնած ընթացքով, որով շատ պարագայներէ մէջ իրենք են տեղի տուող որ ատելի և ստոր դառնան. գուցէ ուրիշ առթիւ պատահութիւն կուենանք օրինակներով բացատրելու այդ կէտեր, միայն սաջափ ըսենք որ Հայերին յատուկ զիջանելու բնաւորութիւն է ըստ մեծի մասին գիւրենք այս աստիճան ստորնացող :

թիւն և բարոյական ուրիշ ստորին եղծումներ սկսած են յառաջ գալ որ գրչով նկարագրեն ամօթ է. գողանալ Հայը Հայէն, մատնել Հայը Հային և վերջապէս ամենազգուշի օրինակներ շատ կան մէջ բերելու և ցոյց տալու թէ բարոյականութեան մասին ո՞ր աստիճան ինկած են այդտեղի Հայերը տեղացիների աչքէն : Այդ կողմեր երկար ատեն բնական բարեկամիս մէջը անցած օր կը պատմէր թէ Ուսթըրի Odd Fellowները որոշումն անցուցած են իրենց մէջ որ Հայերէն իրենց ընկերութեան անդամ չընդունին. թէ այն կողմերի տեղացի ժողովուրդն սկսած է զգուշի Հայերէն, թէ շատ անգամ Հայերը դատարաններու մէջ խնդիր ունին իրարու դէմ : Առաջին անգամ Ամերիկայի ամեն քաղաքների մէջ երբ տեղացի ժողովուրդն Հայերի հանդիպած է, համակրանքով ողջունած է անոր. ի՞նչ եղած է յետոյ որ Հայերը զգուշի երեւցած են : Գոհութեամբ պէտք է յիշատակել թէ Նիւ Եորքի և շրջակայից գաղթականութիւնն դեռ կը պահէ իւր լաւ համբաւը և տեղացիների համակրանքն դէպի Հայերը :

Ամերիկեան Հայերի ֆիզիքական կացութեան վրայ բան մը չըսինք. արդէն շատ անգամ Արմէնիայի մէջ գրուած է. շատ երիտասարդներ զոհ կերթան այլ և այլ ախտերի, օգի անյարմարութիւններէն և գործաւորական մաշող կեանքէն յառաջացած : Հայերի նիւթական կացութիւնը թէև այժմ խիստ անմխիթար կերպարանքի մը մէջ կը գտնուի, բայց եթէ բարձր մականուած չը լինի, հաւանականութիւն կայ որ նա մի օր նիւթապէս յառաջանայ. սակայն իւրայայտման ցաւալի վիճակը կը ցուցնէ թէ նա հոգիով և մարմնով դէպի կորուստ կը գիւնէ :

Համառօտ և անյոռեւտեւութեամբ ներկայացնելով այժմեան հայ գաղթականութեան իսկական վիճակը, մեր նպատակն եղած է գիտցնել նոր գաղթողներին թէ ի՞նչ երկրի հետ գործ պիտի ունենան և ի՞նչ ապագայի պիտի արժանանան Ամերիկա գալով :

ԱՆԱՆ

25 յուլիս 96
Նիւ Եորք

ՎԱՆԷՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վանէն յուլիս 6/18]ն գրուած մի նոմակ կը քաղենք հետեւեալը :

Շաբաթ օր (թնդանօթ զարնելու օրը), ժամ 8ին, մեծ այսինքն Գրուբի թնդանօթները բերին մինչև խաչ փողանէն մի քիչ վաւ. բայց յանկարծ ետ դարձան. յայտնի չէ թէ արդեօք վերէն եկած արգելքի մը պատճառով, թէ միւս փոքր թնդանօթներով գործը լնցած համարելով :

Թաղող կիրակի և երկուշաբթի օրերը թուրք և քուրդ խուժանն այլ ևս անպաշտպան մնացած Հայոց թաղերը կողպտելով զբաղեցան. ամբողջ Թայիկոյաների թաղը, խաչ փողանէն

վեր մինչև Հայրիկենց տուն, Մեծ Գէնտըրչի թաղը կողպտելով հասան մէկ կողմէն Պոչենց փողանի վրայ մինչև Նորաշէն, միւս կողմէն մինչև Հիւսնանենց տան վերը, երբ երկուշաբթի ժամ 9ի ատեններ զօրքեր հասան և կողպտելու դադարեցուցին. փախչանանց թաղը մինչև Նորաշէնի սըրճարան, վարժապետանոցի թաղը, Անգլիոյ հիւպատոսի փողոցէն մինչև բողոքական միսիոնարաց տունը, Աղուիսաձորի թաղը, Չաղլի փողոցի վերէն մինչև Նաթանեան Մարկոսենց տուն, Նորաշէնի եկեղեցիէն վար մինչև Գալիկեանենց թաղը և Նորաշէնի կողմեր եղած ներքին փողոցներ, Ռուսաց և Պարսից հիւպատոսարաններու քովերը քանի մը տուններ կողպտուեց և հրդեհէ գերծ մնացած են :

Ժամանակ չունիմ ուրիշ մանրամասնութիւններ գրելու. միայն այս կըսեմ որ շաբաթ օրէն (յուլիս 8/20) յետոյ, քաղաքին մէջ անձի կորուստ շատ քիչ եղաւ ա՛ր Երեքշաբթի, յուլիս 11/23, հրապարակներու և փողոցներու գլուխը իրաւունքի եօթփիշիկ (վարչական բացառիկ վիճակ որ պատերազմի միջոցին կը հրատարակուի ընդհանրապէս) յայտարարութիւն. ներ փակցուեցան (կուսակալ Նազըմ փաշայի տուած անմիջական և չեղտեալ հրաժարականին վրայ) Սասունի թաղի վաշաի կողմէն որ կուսակալի տեղապահ անուանուեցաւ :

Վանայ կուսակալութեան ամեն կողմէն կոտորած և աւար խիստ սոսկալի եղած է :

Կերեւի թէ Ռուսաց հիւպատոսի չուտով վան վերադարձը մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ տեղիս վարչութեան վրայ և երբ անգամ մը անգլիական հիւպատոսը հետն առած գնաց Միւֆէթթիլին քով խօսելու, վերջիս պարտաւորեցաւ ապահովութիւններ տալ իրեն որ ա՛լ հանդարտութիւնը և խաղաղութիւնը կը պահպանուի անպատճառ և նոր դէպքերի և կոտորածի տեղի չտուելի :

Ռուսիոյ հիւպատոսն ու Ֆրանսիայի հիւպատոսական գործակալաւորը մեզ Հայոց նպատաւոր տեղեկագիրներ ղրկած են. բայց Անգլիոյ հիւպատոսին ղրկած աննպատակ տեղեկագրէն բաւական յետոյ, Ռուս հիւպատոսը գալէն ի վեր անդադար տեղեկութիւններ կը հարցնէ և կը գրէ. իրեն խօսուեցաւ անգլիական հիւպատոսին իր բացակայութեան միջոցին բռնած խաղաղ և թիւրքամոլ քաղաքականութեան մասին : Վերջինս ամենէն առաջ իր դրօշակ վար իջեցուց ի նշան խաղաղութեան և պարտաւորեցուց բողոքականները որ անմիջապէս բանան իրենց վարժարան մինչդեռ միւս բոլոր վարժարաններ գոց են :

Այժմ բաւական խաղաղ կերեւի իրաց վիճակը. կուսակալի տեղապահը յատուկ յայտարարութիւններով պատուիրեց որ ժողովուրդ իր գործին երթայ և եկեղեցիներուն մէջ սկսի ժամերգութիւնը :

Ի սկզբան, այսինքն երկու շաբաթի չափ առաջ, շատ խիստ կը վա-

րուէին դեռ. Հայոցմէ, մանաւանդ քաղաքամէջէն, կաշախ և զէնք ուզելով. ապա թէ ոչ, ամեն ատեն ինձ համար յունիս 3 է դեռ, ասեր էր Սասունի. ատեն փաշան : Հայեր ասոր վրայ շատ վախցան թէ երկրորդ կոտորածի մը սկզբնաւորութիւն պիտի լինի. սակայն Ռուսիոյ հիւպատոսի տեսակցութենէն յետոյ մեղմացաւ : Այժմ 80 մարդոց համար ձեռք քեզքերեսի (ձերբակալման հրամանաւր) եղած է. ատոնց մէջ է նաեւ փաստաւորան Նաթանեան Գաբրիէլ Էֆէնտին : Սակայն դեռ խստութեամբ ձերբակալութիւններ անել չեն սկսած և առ այժմ թոյլ կը վարուին :

Եթերն ասկէ մեկնելէն 10 օր վերջ, վարձագալ լեւը զօրքերով շրջապատեցին և 2-3 թնդանօթներ տանելով քանի մը տեղերը ուժակոծեցին, փախչող տակները գտնելու յուսով. բայց ի հարկէ բան մը չգտան քանի որ խուժբըն արդէն մեկնած էր անկէ :

— Մի ուրիշ ազդեցիկ մեզ հաղորդուած են հետեւ հետեւեալները :

Եւլիս 23/4 օգոստոսին բողոքական միսիոնարուհի Միսս Քրմպլի հետ վանէն գուրս են եկել բաւական թուով ընտանիքներ որոնք այժմ հասած կը լինին Էջմիածին :

200 տան չափ Աղբակեցիք ևս լցուել են Սայմատ : Վանի խուժութիւններին ժամանակ թէեւ Պաշգալէն կարողացաւ աղաւտ մնալ, բայց այժմ խիստ անապահով և տագնապալի դրութեան մէջ է : Կառավարութիւնը 500 մարթինի և 100 կափալի հրացաններ է բաժնէր Քիւրտեքին բազմաթիւ փամփուշտներով մէկտեղ :

Կառավարութիւնը պատուիրեց է Բարթողիմէոս վանքի գիւղացիներին որ 2-3 փոսեր շինեն և նրանց մէջ ամփոփեն վանքի շրջակայքում սպաննուած մեր անձնուրոյց նահատակներ իր զիակները, թուով 483, որոնց մէջ գտնուում է և մեր անմահ Աւետիսեանը : Դիակները հաւաքելիս, նրանցից մէկին գտնում են դեռ կենդանի որից իմանալուց յետոյ իրենց գլխաւոր հրամանատար Աւետիսեանի զիակը, այդ կենդանի մնացած դժբաղդին տալնում են Պաշգալէ և բանտարկում 3 ուրիշ վանցիներին հետ օրօք կուռի ժամանակ Պաշգալէ գնացած ապաստանած լինելով, այստեղ բռնուել էին Աւետիսեանի զիակը թաղուել է բողոքովին առանձին, Ս. Բարթողիմէոս վանքի դրան առջեւ :

— Թիֆլիզէն օգոստ. 6/18]ն մեզ գրուած մի նամակի ալ կը քաղենք հետեւեալ տողերը :

Այսօր այստեղ հասան Միսս Գրմպլի հետ գաղթող վանցի մի քանի ընտանիքներ որոնք այնպիսի տխուր գոյներով են նկարագրուած մեր հայրենիքի ներկայ արգահատելի դրութիւնը որ գրիչս անգոր է գտնուում ձեզ բացատրելու : Սրանցից մի քանիսը չուտով կը մեկնին այստեղից Ամերիկա գնալու համար : Վանի վիլալէթում կոտորուած Հայերի թիւը հասցնում են ոմանք մինչև 50 հազարի, թէեւ ի հարկէ դեռ որոշ չէ ամբողջ կոտորուածների ճշդ հաշիւը :

Թունիս 25 (յուլիս 7ին) ս. Պատա-
րագից յետոյ Մայր տաճարում կա-
տարուեցաւ հանգիստաւոր հոգեհան-
գիստի յիշատակ Մեծագոր Նիկողայ
Ա. կայսեր ծննդեան հարիւրամեակի:
Պատարագին էր Գերապ. Արիստա-
կէս եպիսկոպոս Դաւթեանը, իսկ հո-
գեհանգստից առաջ օրուայ հանդիսի
առթիւ խօսեց Գեր. Սուքիաս Արքե-
պիսկոպոսը: Համառօտակի յիշելով
հանգուցեալ կայսեր, իբրեւ նոր ժա-
մանակի մի ամենանշանաւոր գահա-
կալի՝ բազմաբովանդակ կենաց գլխա-
ւոր դէպքերը, Սրբապանը կանգ ա-
ռաւ մասնաւորապէս Նորա, իբրեւ
կովկասի տիրապետողի գործունէու-
թեան վրայ. յառաջ բերաւ մի քանի
տեղեկութիւններ նորա մեր երկրում
կատարած ճանապարհորդութիւնից,
համեմատեց կարապետ արքեպիսկո-
պոսի և Յովհաննէս կաթողիկոսի հետ
ունեցած տեսակցութիւնները: Ապա
այս համեմատութեան հետ կապելով
նաեւ այն տպաւորութիւնը, որ ս. Էջ-
միածնի Սինոդի և միաբանութեան
անմխիթար վիճակը պէտք է թողնէր
իմաստուն կայսեր վրայ՝ Գեր. քարո-
զին ազդու խօսքերով յորդորեց ի-
նել այնպէս քաջարթուն և միաբան
աջակից ս. Էջմիածնի վեհ. Աթոռա-
կալի, որ եթէ Տեառն յաջողութեամբ
Նիկողայ Ա.ի արժանաւոր ժառանգ և
անուանակից մեր այժմեան Օգոստոս-
փառ կայսրը նոյնպիսի ճանապարհոր-
դութիւն յանձն առնէ մի օր, ամեն-
քիս մէջ դէպի իւր Գահն ունեցած
հաւատարիմ՝ զգացմանց հետ մէկտեղ
կատարեալ անձնուիրութիւն գտնէ
դէպի մայրենի ս. Եկեղեցին և հայրե-
նական ս. աւանդները, պատկառանք
ազդող միաբանութիւն և գործունէու-
թիւն: — Հոգեհանգստից յետոյ մաղ-
թանք կատարուեցաւ ներկայ կայսեր
կենաց համար:

— Կայսրուհւոյ անուանակոչու-
թեան տօնի առթիւ Ազգիս վեհափառ
Հայրապետն ուղղեց հետեւեալ շնոր-
հաւորութեան հեռագիրը՝

ՊԵՏԵՐԲՈՒԴ. ՆՈՐԻՆ ՄԵՄՈՒԹԻՒՆ
ԹԱԴՈՒՀՈՅՑ ԿԱՅՄՈՒՀՈՅՑ ՄԱՐԻԱՑ ՖԷՕ-
ԴՈՐՈՎՆԱՅՐ.

Համակեալ ի զգացումն անյեղի
անձնուիրութեան, բաղդ անձին համա-
րիմ մառուցանել զիմ և զհօտին իմոյ
շնորհաւորութիւնս յայս հանգիստաւոր
Անուանակոչութեան Ձերդ կայսերա-
կան Մեծութեան: Վերառաքեմ ջեր-
մագին աղօթս առ Բարեգութն Աս-
տուած ի պարգեւել Ձեզ, Ամենաբարե-
պաշտ Թագուհի, կատարեալ երջան-
կութիւն և քաջառողջութիւն ի բա-
զում և ի բազում ամս:

ՄԿՐՏԻՉ

Կարողիկոս Ամենայն Հայոց

Այս շնորհաւորութեանն ստացուե-
ցաւ Նորին Մեծութիւնից հետեւեալ
պատասխանը.

ԷԶՄԻԱՄՆԻ. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՄՆԵԱՅՐ
ՀԱՅՈՑ Տ. ՄԿՐՏԻՉ.

Խնդրեմ ի Ձերդ Երանութենէ

ընդունել զհաւատարմ անկեղծ երախ-
տագիտութեան իմոյ և յայտնել հօ-
տին Ձերոյ զշնորհակալիս իմ վասն
աղօթիցն, շնորհաւորութեանց և բա-
րեմաղթութեանց, ընդ որս զգածեալ
եմ ի խոր:

ՄԱՐԻԱ:

ՔԻԻՐՏ ՀԵՄԵԼԱԶՈՐՔԵՐՆ Ի Կ.ՊՈԼԻՍ

Կ.պօլսէն Սեմաթօրի թղթակցին
գրած օգոստ. 21 ամսաթիւ թղթակ-
ցութենէն կը քաղենք հետեւեալը:

Երկուշաբթի օրէն ի վեր Համիտյէ
հեծեալգործերիմի գունդ եկած է Կ.պօլիս.
Ատոնք կը կազմեն 5 գումարտակ (esca-
dron) որոնց ամբողջը կը բաղկանայ 717
մարդերէ, սպայ և զօրք միասին հաշուե-
լով: 4 գումարտակները կը բաղկանան մի
միայն Քիւրտերէ և Համիտյէի 9րդ,
27րդ, 35րդ և 41րդ զօրագունդերէն
առնուած են: Անոնցմէ ամեն մէկը ո՛ր
զօրաբանակէն որ առնուած է, անոր
հրամանատարութիւն անող տեղակալ
գնդապետի հրամանին տակ կը գտնուի.
Հինգերորդ գումարտակը որ նոյնպէս
27րդ գնդէն առնուած է, կը բաղկանայ
մի միայն «Արապ Քիւրտ»երէ և Միլիս-
ների ցեղապետ Իպրահիմ փաշայի հրամա-
նին տակ կը գտնուի: Ի բաց առեալ
բարձրագոյն հրամանատարը որ է տե-
ղակալ-գնդապետ Ռէշատ պէյ, անոր գը-
լխաւոր օգնականները (երկու հոգի ամեն
մէկ գումարտակի վրայ), երեք բժշկիկե-
րը և բանակի վարչութեան երկու սպայ-
ները, որոնք կանոնաւոր զօրաբանակի
պաշտօնեայնէրէն առնուած են, այդ
գումարտակների բոլոր սպայները տեղա-
ցի ցեղապետներ են: Քիւրտերը զատ-
ուած առնուած են անոնց մէջէն որոնք
ամենէն աւելի նշանաւոր հանդիսացած
են Հայաստանի կոտորածներին ժամանակ
Բայազետի, Ալաշկերտի, Մանազկերտի և
Տիգրանակերտի մէջ: Միլիսի Արապ-
Քիւրտերի ցեղն ալ իր անգթութիւնով և
աւարառութիւններով ամենէն սոսկալի
ցեղն է հիգրանակերտի նահանգին մէջ:
Բուն Քիւրտ կոչուած ցեղերը հայկական
միեւելոյն արիւնէ են. բայց կրօնքի տար-
բերութիւնը, Թափառական կեանքը և
միշտ գէնք գործածելու սովորութիւնը
զիրենք թշնամի դարձուցած են իրենց
ցեղակից եղբայրներին, մինչդեռ Արապ
Քիւրտերը Թիւրքմէն սերունդէ են: Ա-
սոնք միւս Քիւրտերէն հասակով աւելի
փոքր, աւելի տգեղ են, մարմնական վա-
յելչութեան մասին անոնց հետ բաղդա-
տուելով շատ վար կը մնան անոնցմէ, բայց
աւելի աղմկալոյզ, աւելի անկարգ և ա-
ւելի յափշտակասէր են:

Նրբ այս հեծեալգործեր Թափառեցի
ծովափը դուրս եկան չոգենաւէն, աւելի
հուզկահարներ, լեռնային աւազակների
կերպարանք մ'ունէին քան թէ այնպիսի
զօրքերի որոնք վեհապետի մը անձնական
պահպանութեանը ծառայելու պատուին
հրաւիրուած են: Հագած լաթերին
վրանին գլուխներն կը Թափթփի, ընդ-
հանրապէս աղտոտ, մասամբ պատռուած,
ամեն մէկը իր ուզած կերպով զինուած,
այդ ամենը ցոյց կուտային թէ ի՞նչ ե-
ղած լինելու են Արմէնո-Քիւրտիստանի
մէջ այդ համբաւաւոր Համիտյէ զօրա-
գունդեր որոնք, Սուլթանի կարծիքով,
անյաղթելի հեծեալգործերի մի բանակ կը
կազմեն: Նրբ ատոնք Թափառեցի հրա-
պարակն ելան, իրենց վրայ տարուած ա-
ռաջին խնամքն այս եղաւ որ ամեն մէկին
մէկ դաշոյն, մէկ թուր և մէկ ձի թամբ
տուէին: Եւ արդարեւ իրենց ձիերի թամ-
բերն ու այլ պարագայները այնչափ
խառնխուռն և հին ու մին բաներ էին

ինչպէս իրենց՝ համիտյէ զօրքերի՝ վրան
գլուխը եղած հագուստն ու կապուստը:
Առժամանակեայ կերպով զիրենք տեղա-
ւորեցին Բամի զօրանոցին մէջ, Էյուպի
վերի կողմը որ Սթամպուլի արդարեւ ա-
մենէն վատահամբաւ մէկ թաղն է: Զա-
նոնք տանիլ Նըլտըզի մէջ տեղաւորելը
Սուլթանին մտքէն չանցած շատ մը դժ-
ուարութիւնների հանդիպել էր:

Կայսերական անձնապահ զօրագունդ
ըսուածը՝ որ ճիշդ անուն մը չէ, այլ ի-
րօք զինուորական երկրորդ զօրաբաժինն
է, կը բաղկանայ փաթթոցաւոր զուաճե-
րի մէկ զօրագնդէ որոնք հասարակ լե-
զուով կը կոչուին արապ պահապան զօր-
քեր, Փէսաւոր զուաճեցի մէկ զօրա-
գնդէ որոնք կը կոչուին ալպանիացի
(սոնաւուտ) պահապան զօրքեր, սովո-
րական կարգի հետեւակ երկու զօրա-
գունդերէ, հետեւակ որսորդների (թե-
թեազէնների) մի վաշտէ: Այս վերջինն,
ինչպէս նաեւ սեւաւորների, Ալպա-
նիացիների, որսորդների յանձնուած է
մասնաւորապէս Նըլտըզի արտաքին պահ-
պանութիւնը: Արդ երբ իմացան ասոնք
թէ Համիտյէ գումարտակներն ալ պիտի
բերեն իրենց քով, իրենց դժգոհութիւն
չծած կեցին և պարզապէս յայտարարեցին
թէ հանդարտ չպիտի կենան և կուրիպիտի
բռնուին այդ Քիւրտերի հետ:

Այս գրգռութիւն տարածուեցաւ
Թիւֆէնիճիներին և Ձէրքէզներին մէջ ալ
որոնք Սուլթանի ամենէն ընտիր թիկնա-
պահ զօրքերն են: Թիւֆէնիճիները, ա-
մենքն ալ Ալպանիացի, իրենց հայրենակից
Փէսաւոր զուաճեցի կողմը բռնեցին.
Ձէրքէններն ալ արդէն Քիւրտերին դէմ
արհամարհանքով խառն ատեւութիւն ու-
նին միշտ: Նըլտըզ պալատի պահապան
զօրքերին մէջ գրգռութիւնը սաստկա-
ցուեցաւ մէկ պատճառն ալ այս եղաւ որ
լուր տարածուած էր թէ Սուլթանը կաս-
կածելով իր պահապան զօրքերի հաւա-
տարմութեան վրայ, որոշեալ է զանոնք
քիչ քիչ հեռացուցել և հեռագնդէն անոնց
տեղն անցունել Քիւրտերը որոնք Կ.պօլ-
սի մէջ մարդ չճանչնալով, ոչ մի կապակ-
ցութիւն չունին ժողովրդին հետ որ ի-
րենց վրայ կը նայի նորամուտ օտարա-
կանների և գրէթէ թշնամի մը պէս.
Հետեւապէս իրենց տիրոջ հրամաններն
ինչ որ ալ լինին, առանց ոեւէ դժկամա-
կութեան կը կատարեն: Գրգռուած Ալ-
պանիացիների, Արապների և Ձէրքէզնե-
րի տրտուեցները մինչեւ Սուլթանի ա-
կանջը հասնել և տպաւորութիւն ունեցել
են անոր վրայ որ հրամայեց է յետաձգել
Համիտյէների Նըլտըզի մէջ տեղաւո-
րուիլը: Այդ քերտ գումարտակներ այ-
սօր ներկայ գտնուեցան Սէլամըզի արա-
րողութեան և տեսնուեցաւ թէ միւս ա-
ռանձնաշնորհեալ զօրագունդերն ի՞նչպի-
սի ցուրտ ընդունելութիւն մ'ըրին ա-
տոնց:

Աչքի կը զարնէր նաեւ Քիւրտերի
զարմանք երբ կը տեսնէին թէ Սուլթա-
նը այնպիսի մարդ մը չէ եղբ ինչպէս ի-
րենց տգիտութիւնն ու նախնական վի-
ճակի պարզմտութիւնը երեւակայնութեամբ
էին իրենց: Անոնք կը յուսային թէ
Թիւրքերի մէջ ամենէն հսկայ և ամենէն
քաջ կուռող մարդը պիտի տեսնէին, որ
խստերախ ձի մը հեծած ասդին անդին
խաղցունէ, մի ահագին թուր կշտէն
կախած, բողբոջին օսկեճամուկ հա-
գուստներով և գլխանոցին վրայ ալ աղա-
մանդազարդ մի ցոյնք դրած: Ձէին դի-
տեր որ քաղաքակրթութիւնն ինչպէս
Նւրո չափ նոյնպէս և Թիւրքերի մէջ կը
սպաննէ գեղանկարչական արտաքին ե-
րեւոյթների պէտքը և ինչ որ կը վերա-
բերի վրպական աշխարհի:

Չորեքշաբթի օր ծանր խառնա-
կութիւններ ծագած են Կ.պօլսի մէջ:
Այս մասին հեռագրական գործակա-
լութիւններէն ֆրանսական լրագիր-
ներին եկած օգոստ. 27 թուով տեղե-
կութիւնները կը դնենք այստեղ:

Լոնտոն, 27 օգոստ.

Կ.պօլսէն «Թայմըզ»ին եկած մի
հեռագրի նայելով, երէկ ծանր խառ-
կութիւններ տեղի ունեցեր են Հայե-
րի գրգռութեամբ: Շատ մարդեր
սպաննուել են: Ոստիկանութիւնը
յարձակել է խռովայող խուճերին
վրայ Ղալաթիաի և Սթամպուլի մէջ:
Կ.պօլսի, 27 օգոստ.

Երէկ ժամը մէկուկէսին անկար-
գութիւններ ծագեցան Ղալաթիաի
փողոցներին մէջ և տեւեցին մինչեւ ե-
րեկոյ:

Հայ յեղափոխականներ Օսմա-
նեան Պանքախի վրայ յարձակելով
զրաւեցին և հոն զիմարեցին ոստի-
կանութեան մինչեւ իրիկուն ուշ տոնն:
Այդ մարդիկ ընկուկէրներով զինուած
էին. փորձեցին մտնել ուրիշ պանքա-
ների մէջ ալ որոնց պահապանները և
պաշտօնեայնները ձգբեր փախել էին.
բայց ոստիկաններն ու ոստիկան զին-
ուորները յաջողեցան արգելելու:

Բէրլին մէջ մի պահականոցի մօ-
տիկ մի ռումբ պայթեցաւ որ շատ մը
զօրքեր սպաննեց կամ վիրաւորեց:

Անգլիական «Տրիբյուն» պահակա-
նաւը երեկոյն մեկնեցաւ Թէրապիաի
նաւակայքէն Կ.պօլսի գալու համար:
Ֆրանսական և իտալական պահա-
կաններն ալ նոյնպէս Կ.պօլսի պի-
տի գան:

Կ.պօլսի, 27 օգոստ.

Ֆրանսական կառավարութիւնը
որոշեց Կ.պօլսի վերադարձունել երկ-
րորդ պահականաւոր որ այժմ Կրէտէ
կը գտնուի: Մեր դեսպանատան գոր-
ծակատարը ցամաք հանել տուաւ մեր
Ֆրէշ պահականաւէն 12 ծովային զօր-
քեր որոնք նախագիշտութեան հա-
մար տեղաւորուեցան դեսպանատան
մէջ:

Օսմանեան պանքախն առնուած
տեղեկութիւններին համեմատ, երէկ
Կ.պօլսի մէջ ծագած անկարգութիւն-
ները Օսմանեան պանքախի ֆրանսելու
և կամ զայն կողոպտելու նպատակով
եղած չեն երեւել: Շատ հաւանա-
կան է որ քաղաքական նպատակով մի
շարժում է այդ որին թելադրողները
հայ անիշխանականներ եղած լինելու
են: Պանքախ մարդերէն մեռած չը-
կայ:

— Օսմանեան Պանքախ փարիզի
վարչութիւնը Հաւասի հեռագրական
գործակալութեան հաղորդած է հե-
տեւեալ հեռագիրը որ հինգշաբթի ե-
րեկոյ ստացած է Կ.պօլսի վարչութե-
նէն:

«Նորին վեհափառութեան ազդու
և արգիւնաւոր միջամտութեան շնոր-
հով, երէկի միջադէպները վերջացան
անվտանգ կերպով: Ամենքս ալ ողջ և
առողջ ենք:»

— «Նիւ Եորք Հէրալտ» լրագի-
րը՝ որի տուած տեղեկութիւնները

կառնածնի եղած են ընդհանրապես
իր թիւրքամարտական պատճառով,
հետեւեալ կերպով կը պատմէ օգոստ.
26ի գէպքերը:

«Այսօր կէսօրէն յետոյ ժամ 2ի
ատեններ հայ դաւադիրներ յարձա-
կեցան Օսմանեան պանքային վրայ որ
Կ.պօլսի ամենէն բազմամարդ թաղե-
րէ մէկէն մէջ կը գտնուի. Պանքայի
պաշտօնեայիները թէեւ յանկարծակիի
եկան լոյս յերեկով եղած այսպիսի
յարձակման մը առջեւ, բայց ինչ որ
կրնային ըրին պաշտպանելու համար
իրենց գտնուած տեղերը այլ սակայն
յուսահատական զիմադրութիւնէ մը
յետոյ հրացանի բռնուցեան և խու-
վայողները գրաւեցին պանքան (գրա-
մատուն), հոն ամբարցան և սպանա-
ցան որ տնտեսութիւնը օգը կը հանեն
պանքան բայց իրենք գուրս չեն ել-
սեր:

Չօրքեր զրկուեցան. իրենց հրա-
ման տրուած էր չըջապատել պանքայի
շէնքը. շատ հիանալի եղաւ այդ զօր-
քերի վարժութիւնը. անշարժ կեցան
հայերէ արձալած գնդակներին առ-
ջեւ, սպասելով մինչև որ իրենց հրա-
ման տրուի յարձակելու (!!!): Այս
բոլորէն որ ձեռք կը հետադարձ, դեռ
միեւնոյձ վիճակի մէջ է գործը. յար-
ձակումը դեռ եղած չէ: Միաժամանակ
թիւրք յայտնի չէ. ես ինքս անձամբ
20 գրակ տեսած եմ:

— Փարիզի «Թան» լրագիրը և
ընկեր ինքն մէջ վերագրեալ հետ
գրեւորները գրեւէ զատ, իր կողմէ
տաւած է հետեւեալ տեղեկութիւննե-
րը:

«Փարիզ եկած հետազոտները
կը հաստատեն որ անցած դիշեր (?)
ժամ 1ի ատեններ, 40ի չափ հայեր
յարձակեցին Օսմանեան պանքային
վրայ Պանքային պահպանութիւնը ա-
մեն գիշերուան պէս սովորական հրա-
կոչութեան յանձնուած էր:

Մի քանի ժամ յետոյ ոստիկանու-
թիւնն յաջողեց է զանաւոր շէնքէն
զուրս ձգելու: Հետազոտներին մէջ
խօսք չէայ գրաւմանը կողմնակցած
լինելու և կամ մէկը մը վրայ ծանր
բռնութիւն մ'եղած լինելու:

Այս ոճրագործութիւնն ստատիկ
յուզում պատճառեց Կ.պօլսի այն
խաղի մէջ ուր կը գտնուին պանքայի
գրասենեակները և փողոցներն ալ մեծ
զրգոյսով կը տիրէր հայերին և
թիւրքերին միջև:

Մեծ եպարքոսն իսկոյն ապահով
ցուց գետնաներին թէ ինք կերպ
խառնէ քաղաքին մէջ կարգապահու-
թիւնը վերահաստատելու: Այսու ա-
մենայնիւ պետականները մի քանի նա-
խադրուած թիւներ ձեռք առին խու-
փութիւններէ դէմ որոնք կրնային
պատահել: Իրենց պահակ շողակա-
ներէ զօրքեր բերին պահպանելու
համար դեռ նախապես: Տ. Հա-
նսթօ, արտաքին գործերի նախարա-
րը, լուր ստացաւ թէ մեր զեւպան
12 նաւատի ուղած էր պահակաւոր
հրամանատարէն որոնք պետական
մէջ անգաւորութեան: Այս տարին զօր
ձերի նախարարը խնդրեց իր ծովա-

յին պաշտօնակիր Պէնար ծովակալէն
որ հրաման զրկէ երկրորդ պահակա-
նաւի հրամանատարին կրէտէի ջուրե-
րէն Կ.պօլսի վերադառնալու: Այդ
հրաման զրկուեցաւ:

ՊՈԽԼԿԱՐԱ-ԹԻԻՐԲ ՄԻՋԱԴԷՊ

Սոֆիական օգոստ. 25ին մի երկար հե-
ռագիր տուած են որ հետեւեալ մանրա-
մասնութիւնները կ'աւտայ պուլկարա քիւրք
սահմանագլխի միջադէպին վրայ:

Թրակիական երկրորդ զօրքաւ-
նի հրամանատարը օգոստ. 11/23ին
հետադարձ է պատերազմական նա-
խարարութեան թէ նոյն օր առաւօ-
տուն թիւրք զօրքերի մի շնկատ ուղե-
լով գրաւել Ֆիլիպէի հարաւակողմը
գտնուող Հոնիոս գիւղին մօտ Մօստ.
Թէփէի պուլկար պահակաւորներէ
մին, կրակ ըրաւ անոր վրայ: Պաշ-
կանոցին զօրքերը որոնք 6 հ.գի էին
միայն, փոխարինեցին թիւրք զօրքե-
րին և երկու կողմէն հրացանաձգու-
թիւնը տեւեց հինգ ժամ: Թիւրք
զօրքերին օգնութեան եկած էին բազ-
մաթիւ պաշկապոյսներ:

Ժամը 10 1/2ին թիւրք զօրքերն
եռ քաղաքեան, իրենցմէ շատ մը մե-
սեաներ թողով պուլկարական հողին
վրայ:

Պահանջող պուլկար զօրքերէն մե-
սած չկայ բնաւ:

Սահմանագլխի հրամանատարը
շուտով գէնքի տակ կանչեց մօտակայ
զիւղերէն 70 պահակաւոր զօրքեր:

Ժամը մէկին, 20 թիւրքեր նորէն
սկսան կրակ ընել Քիլաւ — Թէփէի
ամենէն մօտիկ պահակաւորներն վրայ-
բայց այդտեղ իրենց հրացան պար-
պելը արդիւնք մը չունեցաւ: Երկու
զօրքախումբեր զրկուեցան Ֆիլիպէ,
կատի պատահած տեղերը:

Պատերազմական նախարարը ըս-
տիպալական մի ծանուցադիր զրկեց
արտաքին գործերի նախարարին,
խնդրելով որ կշիւն իր ազդարարու-
թիւններ Բ. Գրան որպէս զի թիւրք
կառավարութիւնը խիստ հրամաններ
զրկէ սահմանագլխի իր զօրքերին,
յայտնելով միանշանայն որ սահմանա-
գլխի պահպան պուլկար զօրքերին
ազգու հրաման տրուած է որ երբ
տեսնեն թէ տաճիկ զօրք մը սահմա-
նագլխէն անցին ոտք կը կոխէ, իսկոյն
կրակ ընեն անոր վրայ:

ԿՐԷՏԷ

Լիւթանի լրագիրները հ.ովմէն մի
հետազոտի հրատարակած են որ կրժա-
ցունէ թէ 120 խաղաղներ ձանրայ
եղած են կրէտէ երկրում և ազա-
տամբներին օգնելու համար:

«Տէլլի Նիւսթ» Հոսթիլ թղթա-
կիցն ալ կը հաստատէ որ խաղաղան
կառավարութիւնն իմանալով թէ կա-
մարտներ խուսիք կը կազմին
կրէտէ երկրում համար, նահանգա-
պետներին հրաման զրկեց է որ չլն
զուն ձանրայ երեւոյ:

— Կ.պօլսէն կը հետազոտեն օգոստ.
25ին թէ Գուրը ընդունեն է կրէտա-
կան խնդրի կարգադրութեան համար
գետնաների պատգամած ծրագիրը:

միայն մի քանի փոփոխութիւններ
մտցունելուց ետք Գուրը վրայ կը
խորհրդակցին այժմ գետնաները:

«Տէլլի Նիւսթ» կըսէ թէ 5 շա-
բաթէ ի վեր է որ Ֆրանսա, Ռուսիա
և Անգլիա կը խորհին իրենց մէջ թէ
կրէտէի համար բարենորոգումների
ոեւէ ծրագիր ազգեցութիւն մը չկըր-
նար ունենալ եթէ հիւպատոսների
յարաւու հակողութեան և Եւրոպայի
պաշտպանութեան առկ չըրուի:

Սուլթանին առաջարկուած այժմ
եան ծրագրով, կրէտացիները լիւրա-
նանի նման մի ինքնավարութիւն պի-
տի ունենան:

Մեծ պետութիւնների հիւպատոս-
ներէն մի ժողով պիտի կազմուի որի
խորհուրդներին գիւղում պաշտաւոր
պիտի լինի կրէտէի կառավարիչը:

Ծրագրին մէջ առաջարկուած է
որ Սուլթանին վճարուելիք տարեկան
հարկը 10,000 օսմ. ոսկի որոշուի:

Խնդրին մէջ կ'ենտոյ կէտն
ալ տա է բնականապէս թէ կրէ-
տացի ազաւորները պիտի հաւ-
նին և ընդունին այդ ծրագիրը:

«Տէլլի Նիւսթ»-ի գրածին նայելով
ապստամբները կընդունին եղբր դեռ
պանդերի ծրագիրը, պայմանով միայն
որ տէրութիւնները պահանջեն որ բեր-
դապահ զօրքերի թիւը 10,000 ինչէ,
Ազգէ զատ, կը պահանջեն եղբր նաև որ
յոյն հիւպատոսն ալ ընդունուի ծրագրի
զործադրութեան վերահսկող ժողովին
մէջ որ պիտի կազմուի մեծ պետու-
թիւնների հիւպատոսներէն:

Այս բոլոր բանակցութիւնների
հետ մէկտեղ, չմոռնալ տեսլ նաև
որ այս միջոցին գործնալ անպակաս
են Յոյների և թիւրքերի միջև ընդ-
հարումները և կռիւները:

ՉԱՐԻ ՃԱՆՃԱՐԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

Հինգշաբթի օր (օգոստ. 27) Չարն
ու Չարուհին հասան վիեննա: Երկա-
թովի կայարանը իրենց գիւղերի
յին Ֆրանս Եղեմի կայարան և Էլիզա-
պէթ կայարանին. երկու կայարանն ու
կայարաններն իրար համարեցին.
յետոյ կառքը նստելով դեպքին հօֆ-
պուրկ: Ճանապարհին վրայ ժող-
պուրգը եռանդով կ'ընդունէր ըն-
դունեց զիրենք:

Չարն ու Չարուհին ուսական
գետնանաւորները գնացին տեղաւոր-
ութեան ուր այցելութիւններ ընդու-
նեցին:

Հօֆպուրկի պալատին մէջ իրենց
ճաշկերպի մը տրուեցաւ ուր երկու
կայարանի իրար կենաց բաժակ առա-
ջարկեցին ֆրանսերէն լեզուով: Ճա-
շն յետոյ Նիւսթ կայարան մի երկար
տեսակցութիւն ունեցաւ կոլուխով-
քի կոմսին հետ: Յետոյ Օթէրան գը-
նացին ուր ի պալատի իրենց ներկայ-
ցում կը տրուէր:

Ռուսիայի արտաքին գործերի նա-
խարար իշխան Լապտով որ Չարին
հետ կուղէկցի, մէկշաբթի չափ պիտի
մնայ վիեննա ուր կ'ուղևորուի կամ
սին հետ երկրորդին պիտի բաժնակցի,
չմոռնալ կրէտական խնդրին, այլ և
ընդհանրապէս Ռուսիային խնդրի
ներկայ վիճակին վրայ:

ՊԱՐԻՅԵ

Գաւթի էն կը հետազոտեն օգոստ.

25ին կը հաստատուի թէ Էդիպտոսի
անգլիական վարչութիւնը Եւրոպայի
մէջ լուր տարածելով մէկտեղ թէ Տոն-
կուաի արշաւանքի նպատակն է Սու-
տանը վերստին գրաւելով Եգիպտո-
սին յանձնել, միեւնոյն ժամանակ պա-
տուիրակներ զրկած է եղբր խալիֆ
Մահմուտին, Անգլիացի ֆիլիքս փաշայի
կողմէն առաջարկելով իրեն Սուտանա-
կան անկախ մի կայսրութիւն հաստա-
տել որ Սուլթանի Պէրպէր Տոնկուալէն
տարածուի մինչև Տարֆուր և Ռեկան-
տա, իրեն մայրաքաղաք ունենալով էլ
Օպէիտը, և ենթարկուի Անգլիայի
պաշտպանութեան: Ֆիլիքս փաշայի
պատուիրակները վերադարձան այս
օրերը այստեղ և իմացուցին Մահմուտին
խուսափողական պատասխանները:
Կերելի թէ Մահմուտի ծրագրին այս է
որ կըրցածին չափ Տոնկուալէն աւելի
հետաւորը քաշէ տանի անգլո եգիպ-
տական արշաւախումբը որպէսզի իր
ուղած և յարմար տեսած ժամանակ
ընկնի գործունէ զանաւոր:

Պուլկարի ֆիլիքսին ալ իշխանը
Բիլիփ վանքը կանչած է ընդհանուր
սպայակոյցի գլխավորը, ի վանքի դըն-
դապետը, իրեն հետ խօսակցելու հա-
մար նախարարական տապանակին մը-
րոյ ինչպէս նաև ազգափորձերին
վերաբերեալ մի քանի մանրամասնու-
թիւնների վրայ:

— Ռիօ Եանէթօն օգոստ. 25ին
տրուած մի հետազոտի նայելով, Պրա-
զիլիայի Սան Բաւլօ քաղաքին մէջ
ծանր անկարգութիւններ պատահե-
րեն. 40 մարդ վիրաւորուեց և 3 մարդ
մեռեց են: Ռիօ մէջ խռովութիւնն
ըր կը շարունակուին: Սան Մարի-
քայի մէջ ժողովրդէն պոռայողներ և
զեր են թէ իտալացիները պէտք է
սպաննել: Պահանջող զօրքեր կը չըր-
ջագային գլխաւոր փողոցներին մէջ:
Մայրաքաղաքին, Ռիօ Եանէթօն մէջ
ալ, ծանր ցոյցեր եղբր են իտալացի-
ներին գէտ իտալական դեսպանը բո-
ղոքեր է և իտալական կառավարու-
թիւնը մի պատերազմանաւ անմիջա-
պէս պիտի զրկէ Պրազիլիայի ջուրերը:

— Երբեքէն Չանգիլպարի պետու-
թեան մէջ որ Ենգիլիայի հայախառնու-
թեան տակ կը գտնուի, խառնակու-
թիւններ ծագեցան: Չանգիլպարի
Սուլթանը, Համիտ Թաւաին, մեռաւ,
կամ աւելի ճիշդ, թուրքաւորներով
սպաննուեցաւ և իր գահ բռնութեամբ
յափշտակեց իր եղբորորդին խալիֆ
որ 1000ի չափ զօրքերով ամբացաւ
պալատին մէջ, օրինաւոր ժառանգին
և Անգլիայի զիմադրելու համար: Անգ-
լիական նաւատորմիցը խնդանթի
բանեց պալատը և կըսուի այժմ թէ
խալիֆ ձերբակալուած է:

Անգլիական լրագիրները խոր-
հուրդ կ'աւան թէ պէտք է բոլորովին
գրաւել Չանգիլպարը և այդ
մահմանական բարբարոս կառավա-
րութեան վերջ տալով, անգլիական մի
գաղթականը դարձունել այդ կղզին:

ՊԱՐԻՅԵ
«PARAI: François CARRIERE
Imprimerie et lithographie de
Paris de 1848, 44»